

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
ชั้นที่ ๕ อาคาร B ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่
กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐ โทร. ๐ ๒๑๔๑ ๖๑๐๕, ๐๒๑๔๑ ๖๑๕๓-๖๓
โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๘๙๑๙ เว็บไซต์ www.cdd.go.th

แนวทางการบูรณาการแผนชุมชน ระดับตำบลสำหรับ ศอช.ต.

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน
กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

คำนำ

การจัดทำเอกสาร แนวทางการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง ชุดเอกสารกระบวนการแผนชุมชนที่กรมการพัฒนาชุมชนจัดทำขึ้น เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) เครือข่ายองค์การชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการบูรณาการ แผนงาน โครงการ กิจกรรม ในระดับตำบล โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนในการ กำหนดเป้าหมาย แนวทางการพัฒนา คุณภาพชีวิตของคนในชุมชน รวมทั้งกำหนดทิศทางในการวางแผนยุทธศาสตร์ ชุมชนที่ชัดเจน เพื่อแสวงหาความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายและยกระดับ การพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด

กรมการพัฒนาชุมชน หวังไว้เป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารฉบับนี้ จะสร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่ ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) เครือข่ายองค์การชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการบูรณาการแผนชุมชนใน ตำบลของท่าน ได้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของ ชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

กรมการพัฒนาชุมชน

มิถุนายน ๒๕๕๖

สารบัญ

คำนำ

บทนำ

ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล

กับการเป็นวิทยากรกระบวนการ

- หน้าที่ของวิทยากรกระบวนการ
- เหตุผลในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล
- แนวคิดการบูรณาการแผนชุมชน
- องค์ประกอบในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

ข้อมูล กลไก กระบวนการ

- ข้อมูล
- กลไก
- กระบวนการ

ขั้นตอนการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

วิธีการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

ส่วนประกอบเอกสารการบูรณาการแผนชุมชน ระดับตำบล

ตัวอย่างรูปแบบตารางบรรจุข้อมูลแผน

เอกสารอ้างอิง

หน้า

๑

๕

๓/

๙/

๑๐

๑๑

๑๓

๑๓

๑๓/

๒๓

๒๔

๓๒

๓๕

๓๓/

๓๙

บทนำ

การทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ไม่สามารถทำได้โดยการสร้างจากภายนอกชุมชน หรือทำโดยการสอน การฝึกอบรมเท่านั้น ชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องมีกระบวนการในการบริหารจัดการของชุมชน มีการคิดวิเคราะห์เรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน มีกิจกรรมเพิ่ม

คุณค่าทุนทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชน และมีการขยายเครือข่ายพันธมิตรออกไปในลักษณะการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนอื่น ๆ ด้วย

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ

“แผนชุมชน” เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ กรมการพัฒนาชุมชนได้ใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะของกระบวนการ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาชุมชน บนพื้นฐานของทรัพยากรชุมชน โดยมีเป้าหมายให้ทุกชุมชน มีแผนชุมชนและใช้แผนชุมชนในการสะท้อนปัญหา แก้ไขปัญหา และชี้เป้าหมาย ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนมีพัฒนาการในการบริหารจัดการที่มุ่งไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างเป็นระบบ เมื่อกรมการพัฒนาชุมชนได้สนับสนุนให้ชุมชนใช้กระบวนการวางแผนชุมชนแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนมาระยะหนึ่ง ทำให้เห็นช่องว่างในกระบวนการบูรณาการแผนชุมชนระดับหมู่บ้านสู่ระดับตำบล ซึ่งยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าภาพหลักจัดทำแผนชุมชนระดับตำบลในลักษณะของการบูรณาการให้ครอบคลุมทุกมิติได้อย่างชัดเจน

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ กรมการพัฒนาชุมชน ได้ส่งเสริมให้เครือข่ายภาคประชาชนระดับตำบล คือ ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (คอช.) เข้ามามีบทบาทเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชนระดับตำบล โดยเฉพาะ ศูนย์ประสานงาน

องค์การชุมชนระดับตำบล (คอช.ต.) ซึ่งตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน ได้กำหนดภารกิจให้ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนทุกระดับ บูรณาการการจัดทำแผนชุมชนระดับตำบลให้ประสานกับ แผนพัฒนาองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อนำปัญหา / ความต้องการชุมชน ที่อยู่ในแผนชุมชนมาบรรจุไว้ในแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนนำแผนงาน / โครงการ / กิจกรรม ในแผนชุมชน ไปพิจารณาบรรจุไว้ในข้อบังคับงบประมาณประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้แก้ไขปัญหาของชุมชนได้รับการสนับสนุน งบประมาณ เกิดผลในทางปฏิบัติและก่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดกับชุมชนจึงเป็นที่มาของการจัดทำเอกสารแนวทาง

“การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล” ขึ้นมา เพื่อให้ ศูนย์ประสานงานองค์การ ชุมชนระดับตำบล (คอช.ต.) ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนกระบวนการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล ต่อไป

ประโยชน์ที่จะได้จากการอ่านเอกสารแนวทางเล่มนี้

ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (ศอช.) หรือผู้เกี่ยวข้อง จะได้รับความรู้ ความเข้าใจในประเด็นต่อไปนี้

- ▲ แนวทางการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล
- ▲ ข้อมูล กลไก กระบวนการเรียนรู้เพื่อบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล
- ▲ เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาวางแผน

ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบลกับการเป็นวิทยากรกระบวนการ

ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน หมายถึง องค์กรเครือข่ายภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ “**รวมพลัง**” ระหว่างผู้นำกลุ่มหรือองค์กรที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ตำบล ในการ “**ทำงานร่วม**” กับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กำนัน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้ง “**ประสานการมีส่วนร่วม**” กับภาครัฐ และภาคประชาชน ในการบริหารจัดการสังคม พัฒนาชุมชนและท้องถิ่นร่วมกัน โดยมีชื่อย่อ “**ศอช.**” ชื่อภาษาอังกฤษ “Community Organization Network Center = **CON Center**” สำหรับศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล หรือ “**ศอช.ต.**” มีคณะกรรมการขับเคลื่อน จำนวน ๙ - ๒๕ คน มีบทบาทภารกิจตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ จำนวน ๑๓ ภารกิจ แต่สำหรับแนวทางการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลฉบับนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจให้คณะกรรมการศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล “**ศอช.ต.**” ได้มีแนวทางในการปฏิบัติการขับเคลื่อนกระบวนการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

จากโครงสร้างของศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (ศอช.ต.) นับได้ว่าเป็นกลไกหลักของภาคประชาชนที่มีบทบาทในการกระตุ้น ส่งเสริม ให้ปัญหาและความต้องการของประชาชนได้รับการแก้ไข อีกทั้งกลไกนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาชุมชน จึงสามารถเข้าใจถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาชุมชน และเข้าถึงความต้องการของพี่น้องประชาชนได้อย่างลึกซึ้ง ฉะนั้น การขับเคลื่อนกระบวนการแผนชุมชนระดับตำบล โดยการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล จะช่วยให้ปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้รับการพัฒนาอย่างมีทิศทาง

การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล ด้วยวิธีการจัดเวทีประชาคม ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล “ศอช.ต.” จะต้องทำหน้าที่คอยกระตุ้นผู้ร่วมเวทีให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมาย ขณะเดียวกัน ต้องมีทักษะในการใช้เครื่องมือและเทคนิคที่เหมาะสมในแต่ละขั้นตอน จึงเรียกผู้ทำหน้าที่นี้ว่า “วิทยากรกระบวนการ” ซึ่งในหมายถึง ผู้ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ เป็นโค้ช ให้คำปรึกษา ชี้แนะ ตั้งคำถาม สะท้อนความคิด เน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นกลาง ไม่อคติ ใช้การสื่อสารสองทางและให้กำลังใจผู้ร่วมเวทีให้กล้าที่จะแสดงความรู้ ความสามารถ

หน้าที่ของวิทยากรกระบวนการ

- ▲ ทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์การจัดประชุม เตรียมประเด็นการพูดคุย
- ▲ กำหนดกิจกรรมและกระบวนการที่สอดคล้องต่อเนื่อง
- ▲ ประสานงานเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้เข้าร่วมประชุม โดยแจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมเตรียมล่วงหน้า
- ▲ ประสานงาน เชิญให้ผู้เข้าประชุมสามารถอยู่ร่วมกระบวนการได้ตลอด และวิทยากรกระบวนการควรทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อปรับกระบวนการ/วิธีการนำเสนอ
- ▲ ประสานการเตรียมสถานที่ให้เอื้อต่อกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้
- ▲ เตรียมงาน เตรียมทีม นัดหมายวิทยากรเพื่อทบทวนบทบาทหน้าที่ ลำดับการประชุม
- ▲ กระตุ้นให้สมาชิกในเวทีทุกคนได้แสดงความคิดเห็น สะท้อน ทบทวน สรุปประเด็นให้ตรงกับความต้องการของสมาชิกในเวที

- ▲ สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง สนุกสนานในการแสดงความคิดเห็น กระตุ้นให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม
- ▲ ย้ำ ทบทวนความต้องการที่แท้จริง
- ▲ การกำหนดกระบวนการ สามารถยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่
- ▲ กระตุ้น อธิบาย ยกตัวอย่าง ให้ผู้เข้าร่วมเวทีเข้าใจและเห็นสภาพปัญหา และหาแนวทางแก้ไข

เหตุผลในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

- ▲ เพราะในระดับตำบล ยังไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าภาพที่ชัดเจน
- ▲ บางพื้นที่ตำบลมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่า ๑ องค์กร
- ▲ การบูรณาการแผนชุมชน ไม่ได้รับการสนับสนุนให้เกิดเวทีประชาคมในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลตามหลักการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
- ▲ การบูรณาการแผนชุมชน ไม่สามารถสะท้อนศักยภาพและความต้องการที่ครอบคลุมภาพรวมของตำบลอย่างแท้จริง
- ▲ นโยบายรัฐ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด / กลุ่มจังหวัด ไม่สามารถแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

แนวคิดการบูรณาการแผนชุมชน

การบูรณาการ เป็นเรื่องของการมองทุกสิ่งแบบองค์รวม โดยเห็นว่าสรรพสิ่งทั้งหลายมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกันอย่างเป็นระบบ อย่างเช่น การพัฒนาหมู่บ้าน โดยมุ่งให้คนในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข ต้องใช้วิธีการพัฒนาร่วมกันไปกับทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านพัฒนาตัวบุคคล เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกัน แผนชุมชนก็เช่นกัน ถ้ามุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุด ก็ควรใช้วิธีการบูรณาการ ทั้งสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การบูรณาการความคิด ด้วยการระดม และประสานแนวคิด สิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น การใช้ศักยภาพของทรัพยากรและทุนของชุมชนที่มีอยู่ เพื่อนำมาบริหารจัดการร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการเชื่อมโยง แผนงาน โครงการ กิจกรรม ในระดับเดียวกันหรือเชื่อมโยงกิจกรรม โครงการกับ นโยบายระดับต่าง ๆ เพื่อให้การบูรณาการแผนชุมชนมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

เนื่องจากที่ผ่านมาการทำแผนชุมชน ได้รับการส่งเสริม สนับสนุน จากหลายหน่วยงาน ดังนั้นรูปแบบและวิธีการ ในการบูรณาการแผนชุมชนของแต่ละพื้นที่ย่อมแตกต่างกันไปตาม ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ที่แต่ละชุมชนได้เคยปฏิบัติมาและ ประสบความสำเร็จ ดังนั้นเอกสารฉบับนี้จึงเป็นเพียงการแนะนำ แนวทางกว้าง ๆ ในการบูรณาการแผนชุมชน ที่ผู้ใช้จะต้องนำไป ประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยมีขั้นตอน พื้นฐานสำคัญร่วมกัน ดังนี้

องค์ประกอบในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

ถ้าหากแต่ละหมู่บ้านได้ดำเนินการตามกระบวนการแผนชุมชนมาตั้งแต่ต้น การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลก็สามารถนำกระบวนการตั้งแต่ต้นนั้น มาปรับใช้ในเรื่องการบูรณาการได้ง่ายขึ้น การบูรณาการแผนชุมชน หัวใจหลักต้องเกิดจาก **“ข้อมูล”** ที่ไม่ใช่เพียงข้อมูล ปัญหาและความต้องการของคนกลุ่มหนึ่ง หรือหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง แต่ต้องรวมเอาข้อมูลหรือปัญหาร่วมที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้าน / ชุมชนในตำบลทุกด้าน รวมถึงข้อมูลสถานการณ์ภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน และต้องอาศัยทีมงานที่มีประสิทธิภาพซึ่งถือว่าเป็น **“กลไก”** ที่สำคัญเข้ามามีส่วนร่วมกระตุ้นให้เกิดการใช้ความคิด มองจากประสบการณ์ที่ได้ประสบพบเจอในหมู่บ้าน/ชุมชน/ตำบลของตนเอง และสิ่งที่จะต้องดำเนินการหรือเรียกว่า **“กระบวนการ”** เป็นทักษะเพื่อให้หมู่บ้าน/ชุมชน/ตำบลเพิ่มพูนทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ข้อมูล กลไก กระบวนการ

ข้อมูล

ข้อมูลเป็นหัวใจสำคัญในการวางแผนทุกเรื่อง การจะวางแผนได้ดีและมีประสิทธิภาพผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลสามารถสื่อความหมายถึงปัญหาที่อยู่ภายใต้ข้อมูลว่า ข้อมูลนั้นมีความหมายอย่างไร มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันและส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างไร นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจประเภทของข้อมูลและสามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงกับการบูรณาการแผนชุมชนได้ด้วย ข้อมูลที่จำเป็นในการวางแผน อาจแบ่งได้ เป็น ๒ ประเภท คือ ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน

ตัวอย่างข้อมูลชุมชนที่ใช้ในการวิเคราะห์ในแผนชุมชน

ข้อมูลที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดทำแผนชุมชนเพื่อการวิเคราะห์ ค้นหาอัตลักษณ์ กำหนดตำแหน่งชุมชน และกำหนดตำแหน่งการพัฒนาอาชีพ มีตัวอย่างดังนี้

๑. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ได้แก่

๑.๑ ข้อมูลทางกายภาพ (ศักยภาพในชุมชน)

- ▲ จำนวนประชากร หญิง-ชาย แยกตามอายุ (วัยแรงงาน วัยการศึกษา วัยเด็ก วัยชรา) จำนวนครัวเรือน แยกตามฐานะความเป็นอยู่ การตั้งบ้านเรือนในชุมชน กระจุกหรือกระจายอย่างไร
- ▲ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะทางนิเวศวิทยา จำนวนที่ดิน พื้นที่ สาธารณะ ลักษณะดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำกิน น้ำใช้ น้ำการเกษตร
- ▲ สภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ การคมนาคม
- ▲ พืช/สัตว์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือพืชที่ปลูก สัตว์ที่เลี้ยง
- ▲ ปัญหาทางด้านกายภาพ หรือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเรา

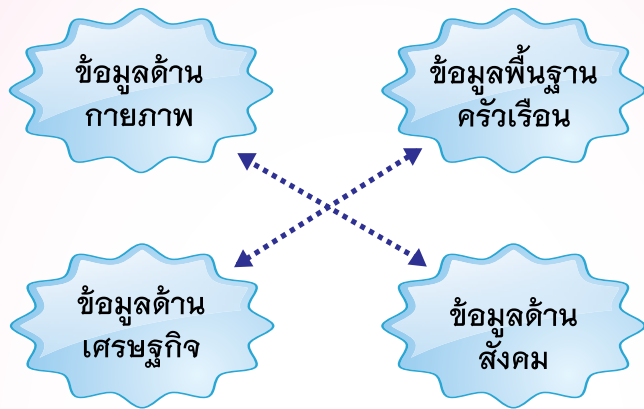
๑.๒ ข้อมูลทางสังคม การเมือง การปกครอง

- ▲ ประวัติความเป็นมาของชุมชน เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น การอพยพถิ่นฐาน
- ▲ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในและภายนอกชุมชน
- ▲ ผู้นำชุมชน/กลุ่ม/องค์กร/เครือข่ายในชุมชน
- ▲ การศึกษาและสุขภาพ
- ▲ โครงสร้างทางการเมืองการปกครอง การแบ่งกลุ่มบ้านหรือคุ้มบ้าน
- ▲ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม
- ▲ การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาของหมู่บ้าน / ชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน บทเรียนที่หมู่บ้าน / ชุมชนได้รับ
- ▲ ปัญหาทางสังคม การเมืองการปกครอง

๑.๓ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

- ▲ การประกอบอาชีพ อาชีพหลัก อาชีพรอง และ อาชีพเสริม
- ▲ ความรู้ ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญ ทักษะในการประกอบอาชีพ
- ▲ คนวัยแรงงาน จำนวนคนมีงานทำ คนว่างงาน แรงงานในอนาคต
- ▲ ข้อมูลรายได้ รายจ่าย หนี้สิน เงินออม ในชุมชน
- ▲ ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการบริโภคในชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
- ▲ แหล่งทุนที่เป็นเงินในชุมชน เช่น กองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน / ชุมชน
- ▲ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์หลัก ผลิตภัณฑ์รอง ผลิตภัณฑ์ในอนาคต
- ▲ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชีพในชุมชน แหล่งเรียนรู้ในหมู่บ้าน / ชุมชน
- ▲ วัตถุดิบในการผลิตสินค้าชุมชน แหล่งวัตถุดิบอื่น ๆ
- ▲ ตลาดในชุมชน/ช่องทางการตลาด และเครือข่ายการตลาด
- ▲ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
- ▲ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ในระดับครัวเรือน ระดับกลุ่ม และระดับชุมชน

๑.๔ ข้อมูล กชช. ๒ค

๒. ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน

๒.๑ ข้อมูล จปฐ.

๒.๒ ข้อมูล บัญชี รับ – จ่าย ของครัวเรือน

๒.๓ พฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในหมู่บ้าน

จะค้นหาข้อมูลเหล่านี้ได้อย่างไร

▲ ข้อมูลที่มีการจัดเก็บไว้แล้ว เช่น ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.๒ค) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ข้อมูลสารสนเทศชุมชน ข้อมูลที่หน่วยงานอื่นจัดเก็บ

▲ ข้อมูลที่ต้องออกแบบจัดเก็บใหม่ เช่น บัญชี รับ-จ่าย ครัวเรือน ข้อมูลปัญหาในปัจจุบัน ข้อมูลเพิ่มเติมที่จะกำหนดอัตลักษณ์ชุมชน ข้อมูลเชิงคุณภาพหรือข้อมูลเชิงลึกข้อมูลอื่นๆ

กลไก

กลไกที่จำเป็น ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ทีมงานตำบล และความสัมพันธ์

๑. ทีมงานตำบล

การสร้างทีมตำบลในการขับเคลื่อนการบูรณาการแผนชุมชนตำบล แต่ละพื้นที่อาจแตกต่างกันไป ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายๆ อย่าง ซึ่งอาจแบ่งเป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้

รูปแบบทางการ โดยร่วมกับทีมของคณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนการจัดทำแผนชุมชนตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ ๕๓๓/๒๕๕๐ ลงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ซึ่งมีการันเป็นประธาน พัฒนาการเป็นกรรมการและเลขานุการ และ

ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๓๑๑.๒/ว ๒๕๕๔ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๔ การจัดตั้งชุดปฏิบัติการประจำตำบล โดยมีหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอ เป็นหัวหน้าชุดฯ ประกอบด้วยคณะทำงาน จำนวน ๙ - ๑๕ คน กลุ่มนี้จะใช้นโยบายของรัฐและวิธีคิดแบบภาครัฐ และสามารถเป็นที่ปรึกษาปัญหาให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

รูปแบบไม่เป็นทางการ อาจใช้รูปแบบของประชาคมโดยระดมทีมงานที่อาจมาจาก สมาชิกศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (คอช.ต.) อาสาสมัครจากหมู่บ้านต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำทางศาสนา ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ประมาณหมู่บ้านละ ๓ - ๕ คน ขึ้นไป เพื่อให้มีตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ที่ครอบคลุม แล้วเลือกเลขานุการหรือผู้ประสานงานแต่ละหมู่บ้าน ต่อจากนั้นก็นำมาเลือกเลขานุการหรือผู้ประสานงานระดับตำบล กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีจิตอาสา อยากรช่วยเหลือผู้อื่นและชุมชน แกนนำที่เป็นคนนอกหมู่บ้านจะทำหน้าที่กระตุ้นจุดประกายให้คนในชุมชนได้แสดงศักยภาพออกมาช่วยเหลือชุมชน แกนนำเหล่านี้จะมีบทบาทในการสร้างทีมงาน สร้างเครือข่าย และสร้างแกนนำรุ่นใหม่

รูปแบบผสมผสานหรือกึ่งทางการ เป็นการนำโครงสร้างทั้ง ๒ รูปแบบประยุกต์ใช้ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนได้ประโยชน์ เพราะมีทั้งคนในชุมชนและคนภายนอกมาร่วมคิด ร่วมปรึกษาหารือ ทำให้เกิดมิติมุมมองการพัฒนาที่หลากหลายขึ้น เช่น กลไกการทำงานภาคเครือข่ายประชาชน ตามหนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท ๐๒๑๑.๓/๑๒๓/๐ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๓ ให้ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนระดับตำบล (คอช.ต.) สภาองค์กรชุมชน หรือกลไกภาคประชาชนในระดับตำบล เป็นกลไกบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล/เทศบาล เพื่อให้การดำเนินงานและรูปแบบแผนพัฒนาระดับพื้นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒. ความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ความสัมพันธ์ของคนที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์กับข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์เป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความราบรื่นในการบูรณาการ ไม่ใช่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ รวมทั้งต้องมีการจัดการความสัมพันธ์ของข้อมูลให้มีการเชื่อมโยงสอดคล้องกับทุกฝ่าย ทุกเรื่องทุกระดับ และทุกมิติ ให้ครอบคลุมมากที่สุด

ความสัมพันธ์ของคน คนในที่นี้ หมายถึง ทีมงานระดับตำบล วิทยากรกระบวนการ และ ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการบูรณาการแผนชุมชน (หากไม่มีวิทยากรกระบวนการ ทีมงานก็ต้องเปลี่ยนบทบาทตนเองให้เป็นวิทยากรกระบวนการได้ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกใกล้ชิดกัน เป็นพวกเดียวกัน เกิดความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของ เกิดความไว้วางใจกัน จนกล้าที่จะแสดงออกซึ่งปัญหาที่คับข้องใจ มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เราเข้าใจสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ด้วยกัน นำไปสู่การตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่มีเป้าหมายร่วมกัน

นอกจากนี้ ชุมชนควรสร้างความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วน เช่น ส่วนราชการระดับท้องถิ่น ส่วนราชการระดับภูมิภาค หน่วยงานภาคี หน่วยงานของรัฐ เอกชน ธุรกิจ สถาบันการศึกษา ประชาสังคม และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการปรับกระบวนการคิดในการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน เกิดการเรียนรู้ การยอมรับซึ่งกันและกัน ทำให้ลดความขัดแย้ง ทำให้เกิดการบูรณาการร่วมกันระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ

ความสัมพันธ์ของข้อมูล ชุมชนมีข้อมูลอยู่มากมาย หากไม่รู้จักใช้ก็ไร้คุณค่า ดังนั้น ข้อมูลจึงมีความสำคัญมาก การวางแผนทุกอย่างหากไม่ได้นำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ การวางแผนชุมชนหรือการบูรณาการแผนชุมชน ก็อาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้จริงหรือไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ดังนั้น ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (คอช.) หรือวิทยากรกระบวนการ จะต้องนำข้อมูลมาวิเคราะห์เจาะลึก ให้เห็นประเด็นปัญหา และแนวทางการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรจากทุกภาคส่วน ชุมชนจึงต้องศึกษานโยบาย เป้าหมาย และช่องทางการติดต่อประสานงานของแต่ละภาคส่วน

เพื่อวิเคราะห์ถึงโอกาสที่ชุมชนจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดอย่างเหมาะสม การบูรณาการแผนชุมชนจะต้องมีแผนงาน โครงการที่ชัดเจน และได้รับการบรรจุไว้ในแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนพัฒนาจังหวัดด้วย หากสามารถจัดการความสัมพันธ์กับทุกภาคส่วนได้อย่างลงตัว แล้วย่อมส่งผลต่อการการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กระบวนการ

การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล เป็นกระบวนการเรียนรู้ทางความคิด และวิธีการปฏิบัติ โดยอาศัยประสบการณ์ และการมีปฏิสัมพันธ์กับมิติต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และอาจนำกระบวนการจัดการความรู้มาประยุกต์เพื่อบูรณาการแผนชุมชน เช่น มีปัญหาใดบ้างที่มีสาเหตุมาจาก “**ความไม่รู้**” ของคนในตำบล นั่นคือถึงเวลาแล้วที่จะต้องใช้การจัดการความรู้เข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้องค์ความรู้ต่างๆ ในชุมชนถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถต่อยอดในการเรียนรู้ของคนในชุมชนต่อไป และสามารถบูรณาการแผนชุมชนเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนได้อย่างเป็นระบบครบวงจร

ขั้นตอนการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ปัญหา

ขั้นที่ 2 การบูรณาการแผนชุมชน

ขั้นที่ 3 การเชื่อมโยงแผนชุมชน

ขั้นที่ 4 การนำแผนสู่การปฏิบัติ

ขั้นที่ 5 ติดตามประเมินผล สรุปบทเรียน

ขั้นที่ ๑ วิเคราะห์ปัญหา

ทีมตำบลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง นำแผนชุมชนหรือแผนพัฒนาหมู่บ้านทุกหมู่ / ทุกชุมชนในตำบล มาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยใช้เวทีประชาคมช่วยกันค้นหาว่า ตำบลมีปัญหาอะไรบ้าง มากหรือน้อย จำเป็นเร่งด่วนต้องแก้ไขขนาดไหน อย่างไร เป็นปัญหาที่เกิดจากปัจจัยในชุมชนเอง หรือเกิดจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในตำบล โดยนำข้อมูลทั้ง ๒ ประเภทมารวบรวมและประมวลผล ค้นหาศักยภาพของตำบล จากข้อมูลพื้นฐานของชุมชน และวิเคราะห์คุณภาพชีวิต รายรับ รายจ่าย เงินออม และหนี้สิน ในภาพรวมของตำบล จากข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน เช่น ข้อมูล จปฐ. ข้อมูลบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย

เพื่อให้รวดเร็วขึ้นอาจจะแยกกลุ่มย่อยตามประเภทของปัญหา หรือ ประเด็นปัญหา เช่น ประเด็น แหล่งน้ำ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ยาเสพติด ฯลฯ ทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา แล้วนำเสนอที่ประชุมย่อย เข้าเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

ขั้นที่ ๒ การบูรณาการแผนชุมชน

นำข้อมูลทั่วไป และข้อมูลที่เจาะลึกแต่ละด้าน เช่น ทุนชุมชนทั้งที่เป็นเงินและไม่ใช้เงิน ธุรกิจชุมชน วัฒนธรรมชุมชน สุขภาพคน ฯลฯ ของแต่ละหมู่บ้าน/ชุมชน มารวบรวมเป็นข้อมูลระดับตำบล เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัดของชุมชนให้มีความแม่นยำ ชัดเจน สามารถนำมากำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของตำบล

สำหรับการวางแผนแก้ไขปัญหาเพื่อบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

๑. วิเคราะห์ชุมชน โดยนำข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน มาวิเคราะห์ เพื่อให้รู้ว่าในตำบลมีทรัพยากรอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไข

๒. การค้นหา โอกาส และแนวทางแก้ไขปัญหา

สามารถใช้ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือน วิเคราะห์คุณภาพชีวิตในมิติด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้านการเรียนรู้ ด้านสุขภาวะ ฯลฯ มาเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในตำบล โดยนำมาบูรณาการและจัดทำเป็นโครงการต่าง ๆ ตามประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมของตำบล

๓. การกำหนดเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ เป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาตำบล ซึ่งมีทิศทางระยะสั้น ระยะกลาง หรือระยะยาว โดยใช้ข้อมูลในการค้นหาปัญหา สาเหตุ ความจำเป็น ความต้องการ จัดลำดับและประเมินตนเอง และนำมากำหนดเป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ของตำบล

๔. การกำหนดรายละเอียดการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย การนำปัญหาที่ชุมชนส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อนหรือผลกระทบในวงกว้างมาเป็นประเด็นในการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล ฉะนั้นจะเห็นว่าการบูรณาการแผนมีใช้การนำเอาแผนของหมู่บ้าน/ชุมชน มารวมกันเท่านั้น

๕. จัดกลุ่มแผนงาน / โครงการ เพื่อแสวงหาแหล่งงบประมาณให้เหมาะสม กับแผนงาน / โครงการ ดังนั้น ทีมงานตำบล จึงต้องรู้ว่า แต่ละแผนงาน / โครงการ จะขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานใด เพื่อจะได้ประสานเชื่อมโยงกับผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยจัดกลุ่มแผนงาน / โครงการ เป็น ๓ กลุ่มดังนี้

แผนงาน / โครงการที่ทำเองได้ เช่น การลดรายจ่ายในครัวเรือน ด้วยการปลูกผักสวนครัว ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น หรือลดต้นทุนการผลิต ด้วยการทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

แผนที่ต้องทำร่วม เป็นแผนที่ต้องประสานขอรับความร่วมมือกับหลายภาคส่วนโดยมีการร่วมกันในด้านทรัพยากร คน หรือ เงิน เช่น โครงการดูแลสุขภาพชุมชน ร่วมกับสำนักงาน

สาธารณสุขอำเภอ โครงการปลูกข้าวพันธุ์ดีร่วมกับสำนักงาน เกษตรอำเภอ เป็นต้น

แผนที่ต้องขอรับการสนับสนุน เป็นแผนที่ต้องมีการ ประสานเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะปัญหาที่ ส่งผลกระทบในวงกว้างและเป็นปัญหาร่วมกันหลายพื้นที่ หาก สามารถจัดทำรายละเอียดต่างๆ ได้ครบถ้วน และสอดคล้องเชื่อมโยง กับยุทธศาสตร์ เป้าหมาย / ตัวชี้วัด ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ชัดเจน แผนงาน / โครงการดังกล่าว ย่อมมีโอกาสได้รับการ สนับสนุนสูงกว่า แผนงาน/โครงการที่ไม่ชัดเจน

การจัดลำดับแผนงาน / โครงการ

จัดโดยยึดหลักความสำคัญ ความจำเป็น หรือความสามารถ ในการแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน ผ่านเวทีประชาคม โดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การอภิปรายถึงความสำคัญของโครงการ การใช้เสียงส่วนใหญ่จากการโหวตออกเสียงสนับสนุนในเวที ประชาคม หรือการประเมินข้อมูลด้วยตารางวิเคราะห์คะแนน ความสำคัญของแผนงาน/โครงการ

การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล จำเป็นต้องวิเคราะห์ ทั้งปัญหา / อุปสรรค และโอกาสที่จะเกิดขึ้นรอบด้าน ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถแสวงหาความร่วมมือ และโอกาสในการขอรับ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรมและ

สอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยงานที่ขอรับการสนับสนุน ในทุกระดับ ฉะนั้นรูปแบบการนำเสนอแผนงาน/โครงการก็ควรจะทำให้ สอดคล้องกับแหล่งงบประมาณ เช่น แยกตามประเด็นยุทธศาสตร์ ของจังหวัดนั้น ๆ

ขั้นที่ ๓ การเชื่อมโยงแผนชุมชน

การเชื่อมโยงแผนชุมชน เป็นการเชื่อมโยง ทรัพยากร คน และ เงิน ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล ที่ทีมงานตำบลต้องรู้จัก บูรณาการทรัพยากรทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน การได้รับความ ร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้การบูรณาการแผนชุมชน มีประสิทธิภาพและมีโอกาสที่จะได้รับการนำไปใช้ประโยชน์มากขึ้น การเชื่อมโยงแผนชุมชนกับทรัพยากรทุกภาคส่วน จะต้องต้องมีข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ โดยจะต้องสามารถแสดงให้เห็นว่า มีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับการแก้ปัญหาอย่างไร เพื่อเป็นการ เตรียมความพร้อมในการจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อขอรับการ สนับสนุนได้ตลอดเวลา หากชุมชนไม่มีรายละเอียดแผนงาน / โครงการไว้แล้ว อาจไม่สามารถดำเนินการได้ทันเวลา

การบูรณาการแผนชุมชนกับทรัพยากร ทุกภาคส่วนเป็นการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทีมงานตำบลต้องทราบว่า จะต้องประสานงานกับใคร เมื่อไหร่ ที่ไหน และใช้วิธีการแบบใด ซึ่งอาจจะต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในการประสานงาน ติดตามความก้าวหน้า โดยจะต้องทราบว่าโอกาสในการขอรับ สนับสนุนอยู่ในช่วงเวลาไหน เนื่องจากการอนุมัติงบประมาณของแต่ละหน่วยงานมีเวลาที่ไม่ตรงกัน

การเตรียมความพร้อมของโครงการก็มีความสำคัญมาก ซึ่งเกิดจากความชัดเจนของข้อมูล เช่น พื้นที่ดำเนินการเป็นที่ดิน สาธารณะประโยชน์ หรือของหน่วยงานใด ต้องขออนุญาตหรือไม่ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบยินยอมหรือไม่

ขั้นที่ ๔ การนำแผนสู่การปฏิบัติ

ความสำเร็จของการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ทีมงานตำบล จะต้องจัดตั้งกลไกภายในชุมชนที่เกี่ยวข้อง ในการนำแผนสู่การปฏิบัติ นอกจากจะได้รับการความร่วมมือจากภายในชุมชนแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งต้องได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจาก องค์การภายนอกด้วย โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้ได้รับการ เชื่อมโยงกับนโยบายทุกระดับ อีกทั้งต้องจัดตั้งกลไกการบริหาร

จัดการ เพื่อติดตามตรวจสอบ สนับสนุนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าประสงค์ด้วย ข้อสำคัญก็คือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารแผนงาน / โครงการ จึงจะ ประสบผลสำเร็จและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ขั้นที่ ๕ ติดตามประเมินผล สรุปบทเรียน

การประเมินผลและร่วมสรุปบทเรียน เป็นการทบทวน วัตถุประสงค์ การขับเคลื่อนกระบวนการดำเนินงานตามแผนชุมชน โดยเน้นการสรุปเป็นบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากกระบวนการดำเนินงาน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานในปีถัดไป ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยใช้วิธีการถอดความรู้จากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานและสรุปไว้ในรูปแบบที่สามารถนำไปเผยแพร่ ต่อยอด และขยายผลการเรียนรู้จากการดำเนินงาน เพื่อยกระดับ การดำเนินงานหรือการแก้ปัญหาของชุมชนทั้งในด้านคุณภาพ และปริมาณ ที่ชุมชนเป็น ผู้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง

วิธีการบูรณาการแผนชุมชน ระดับตำบล

๑. ก่อนดำเนินการ

ศอช.ต. ต้องคอยติดตามสนับสนุน ส่งเสริม ให้กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน และผู้แทนสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทบทวนแผนชุมชนในหมู่บ้านของตนเองให้เรียบร้อย ช่วงเดือน มกราคม ของทุกปี เพื่อให้สอดคล้องกับการบูรณาการแผนชุมชน ระดับตำบลในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ - มีนาคม ของทุกปี

๒. การเตรียมการ ประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ ดังนี้

- ประชุมหรือประชาสัมพันธ์ให้ ผู้นำชุมชน / กรรมการหมู่บ้าน เข้าใจวัตถุประสงค์แนวทางการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล
- รวบรวมแผนชุมชนทุกหมู่บ้านในตำบล
- จัดเตรียมข้อมูลในการวิเคราะห์ภาพรวมของตำบล เช่น จปฐ. กชช.2ค. ข้อมูลบัญชีรับ-จ่ายครัวเรือนและข้อมูลอื่น
- เตรียมทีมในการบูรณาการแผนชุมชน

ศอช.ต. จัดประชุมนำผลการวิเคราะห์แผนชุมชนจากทุกหมู่บ้านมาสังเคราะห์ แล้วร่าง “แผนชุมชนระดับตำบล” ก่อนนำเสนอ เวทีบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล เพื่อเป็นการ

ลดขั้นตอนในการทำงาน และทำให้ผลงานมีคุณภาพเพราะได้ผ่าน กระบวนการกลั่นกรองมาก่อน

๓. การดำเนินการ ประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ ดังนี้

- จัดเวทีประชาคมตำบล ประกอบด้วย ผู้จัดทำแผนชุมชน ตำบล เช่น แกนนำชุมชน ผู้นำกลุ่ม องค์กร ตัวแทนกรรมการหมู่บ้าน (กม.) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ครอบคลุมพื้นที่ตำบล
- วิเคราะห์ข้อมูลทุกหมู่บ้านเพื่อค้นหาศักยภาพของตำบล
- วิเคราะห์ปัญหาความต้องการในภาพรวมของตำบล
- กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา/ความต้องการ ตามประเด็น
- กำหนดอัตลักษณ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์การ พัฒนาของตำบล
- จัดลำดับความสำคัญของแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม โดยเรียงลำดับความสำคัญ,แยกประเภทโครงการ

๔. การยกเร่งการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบลเพื่อขอ ความเห็นชอบ ประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ ดังนี้

- คณะทำงานทีมตำบล จัดทำโครงร่าง แผนชุมชนระดับ ตำบล โดยใช้ข้อมูลตามขั้นตอน ข้อ ๓.
- จัดเวทีประชาพิจารณ์หรือใช้วิธีการ/ช่องทางที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชน/ผู้เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

- นำเสนอเวทีประชาคมระดับตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบและเกิดการยอมรับ

- การจัดทำรูปเล่ม แผนชุมชนระดับตำบลฉบับสมบูรณ์จำนวน ๒ - ๔ เล่ม เพื่อส่งให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (อบต./เทศบาลตำบล) เพื่อนำไปบรรจุในแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำเข้าไปในข้อบัญญัติงบประมาณ ส่งให้อำเภอเพื่อประสานการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ และมีแผน ๑ เล่มเก็บไว้ที่ตำบล และอาจส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามโอกาสและช่องทางการประสาน / ประสานงบประมาณ

๕. การตรวจสอบ/ประชาสัมพันธ์/ติดตาม/ประเมินผล

ประกอบด้วย ขั้นตอน วิธีการ ดังนี้

- ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม/โครงการ
- ติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการ
- ประเมินผลสำเร็จของโครงการ
- ประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าในการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกขั้นตอน

ส่วนประกอบหรือเนื้อหาในเอกสาร การบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของตำบล ซึ่งจำแนกเป็น ข้อมูลทั่วไปในภาพรวม และข้อมูลจากการสำรวจและวิเคราะห์ไว้แล้ว แยกออกเป็นหมวดหมู่ เช่น

๑.๑ ข้อมูลพัฒนาการของตำบล ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต

๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของตำบล ได้แก่

๑) ข้อมูลทั่วไปของตำบล เช่น ข้อมูลพื้นที่ ข้อมูลประชากร แผนที่แสดงอาณาเขตสถานที่สำคัญ การคมนาคม ฯลฯ

๒) ข้อมูลศักยภาพตำบล เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น องค์กรในชุมชน สถานที่/ส่วนราชการในชุมชน สุขภาพอนามัย ฯลฯ

๓) ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของชุมชน เช่น รายได้ รายจ่าย หนี้สิน แรงงาน ผลผลิต โครงการและกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

๔) ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งความรู้ พืช สัตว์ แร่ธาตุ ดิน น้ำ ป่าเขาสัตว์ป่าคุ้มครอง แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ส่วนที่ ๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาตำบล เป็นการวิเคราะห์ จุดอ่อน/จุดแข็งของตำบล และการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าประสงค์ ของชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายสุดท้าย ที่ชุมชนต้องการให้ เกิดขึ้นกับตำบลของตนในอนาคต เมื่อได้ร่วมกันปฏิบัติตามแผน งานโครงการที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาตำบล

ส่วนที่ ๓ วิเคราะห์สถานการณ์ตำบล ในด้านต่างๆ ให้ ครอบคลุมทุกมิติตามสภาพปัญหา/ความต้องการ และศักยภาพ ของตำบล

ส่วนที่ ๔ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ในการแก้ไขปัญหา และความต้องการ ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินงานเพื่อ พ้นฟูหรือแก้ไขปัญหาชุมชนไปสู่ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็น แผนการปฏิบัติงานที่มีรายละเอียด กิจกรรม เป้าหมาย วิธีการ ดำเนินงาน งบประมาณ ระยะเวลา และผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่ง สามารถขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติจริงในชุมชนรูปแบบหรือตาราง การนำเสนอ ให้สอดคล้องกับหน่วยงานแหล่งงบประมาณ เช่น ตามรูปแบบขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือตามประเด็น ยุทธศาสตร์อำเภอ จังหวัด หรือหน่วยงานอื่น ๆ (ดังเอกสารตาม ตารางแนบขวาง)

ส่วนที่ ๕ กระบวนการ/ขั้นตอนการบูรณาการแผนชุมชน ระดับตำบล

ส่วนที่ ๖ เรื่องอื่นๆ ที่เห็นว่าสำคัญและควรบรรจุไว้ใน เอกสารการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล

- ตัวอย่าง/รูปแบบ/ตาราง -
แผนชุมชน

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	งบประมาณ/ปีที่ดำเนินการ			ลักษณะโครงการ			ผู้รับผิดชอบ
			๒๕๕๖ (บาท)	๒๕๕๗/ (บาท)	๒๕๕๘ (บาท)	ทำเอง	ทำร่วม	ทำให้	
๑.	สืบชะตา หมู่บ้าน	เพื่อธำรงไว้ซึ่ง ประเพณี และ วัฒนธรรมของ หมู่บ้าน	๒,๕๐๐	๒,๕๐๐	๒,๕๐๐	✓			กม.ฝ่ายการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

- ตัวอย่าง/รูปแบบ -
แผนพัฒนาสามปี

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	เป้าหมาย (ผลผลิตของ โครงการ)	งบประมาณและที่มา			ผลลัพธ์ที่ คาดว่าจะ ได้รับ	หน่วยงานที่ รับผิดชอบ
				๒๕๕๖ (บาท)	๒๕๕๗/ (บาท)	๒๕๕๘ (บาท)		
๑.	โครงการ อบรมเชิง ปฏิบัติการ พัฒนาทักษะ อาสาสมัคร ป้องกัน ภัยพิบัติใน หมู่บ้าน/ชุมชน	เพื่อเตรียมความ พร้อมให้อาสา สมัครชุมชนใน การป้องกัน ภัยพิบัติใน หมู่บ้าน/ ชุมชน	อาสาสมัคร หมู่ที่ ๑- ๑๕ จำนวน ๑๕๐ คน	๕๐,๐๐๐ (อบต.)	๕๐,๐๐๐ (อบต.)	๕๐,๐๐๐ (อบต.)	อาสาสมัครชุมชน มีความพร้อมใน การรองรับและ ป้องกันภัยพิบัติ ชุมชน	สำนักงานปลัด อบต.(งานป้องกัน และบรรเทา สาธารณภัย)

- ตัวอย่าง/รูปแบบ -
แผนพัฒนาอำเภอ

ลำดับ	โครงการ/ แผนงาน/ กิจกรรม	เป้าหมาย/ ลักษณะ/ รายละเอียด	ประโยชน์ที่ ได้รับ (ตัวชี้วัด ความสำเร็จ)	ที่ตั้ง โครงการ	งบ ประมาณ	แหล่งที่มา ของงบ	ปีดำเนินการ						หน่วย งานที่ รับผิดชอบ
							๕๖	๕๗	๕๘	๕๙	๖๐	๖๑	
๑.	โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลชุมชน	ระบบฐานข้อมูล สังคม/เศรษฐกิจ/สิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน/ชุมชน	มีฐานข้อมูลในการวิเคราะห์การบริหารโครงการที่ถูกต้องเที่ยงตรง	อบต.เทศบาล	๑,๓๐๐,๐๐๐	รัฐบาล	/	/	/	/	/	/	สำนักงานปกครองอำเภอ

- ตัวอย่าง/รูปแบบ -
แผนพัฒนาจังหวัด

วิสัยทัศน์ : “เมืองทองของวัฒนธรรมล้านนา นำการค้าสู่สากล ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข”
ประเด็นยุทธศาสตร์ ที่ ๑ การพัฒนาเศรษฐกิจ กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการ

บัญชีรายการชุดโครงการ			งบประมาณดำเนินการ				หน่วย ดำเนินการ
โครงการ	แหล่ง งบ.	ผลผลิต	๒๕๕๓	๒๕๕๔	๒๕๕๕	๒๕๕๖	
โครงการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวและบริการ							
1. กิจกรรมเทศกาลประเพณีท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย							
1.1) เทศกาลปลาปึก อำเภอเชียงของ							
1.2) เทศกาลสงกรานต์ 4 ชาติ อำเภอเชียงแสน							
1.3) อลังการถนนคนเดิน อำเภอแม่จัน							
1.4) มหกรรมอาหารเชียงราย							

ที่มา : รูปแบบตาราง: แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๕๖

เอกสารอ้างอิง

๑. มติ ครม. ๒๘ เมษายน ๒๕๕๖ และ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖ “การบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ”
๒. พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๕๖
๓. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยระบบการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. ๒๕๕๖
๔. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๓/๔ (๒)
๕. พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๓/๑
๖. หนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท ๐๒๑๑.๓/ว๑๒๓/๐ ลงวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๕๓ เรื่อง การบูรณาการการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้าน / ชุมชน
๗. ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑
๘. โครงสร้างการบริหารงานศูนย์ประสานงานองค์การชุมชน (คอช.)
๙. ระเบียบ มท. ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑

๑๐. การจัดตั้งชุดปฏิบัติการประจำตำบล ตามหนังสือ
กระทรวงมหาดไทยที่ ๐๓๑๑.๓/ส ๒๕๕๔ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๔

๑๑. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อการวางแผนชุมชน
ของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

๑๒. คู่มือแนวทาง การบูรณาการแผนชุมชน กรมการ
พัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

๑๓. คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านของกรมการหมู่บ้าน

๑๔. คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

แนวทางการบูรณาการแผนชุมชนระดับตำบล สำหรับ ศอช.ต.

ที่ปรึกษา

นายขวัญชัย วงศ์นิติกร	อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
นายมนตรี นาคสมบูรณ์	รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน
ดร. อัจฉรวรรณ มณีชัย	ผู้อำนวยการสำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน

ผู้เรียบเรียง

นายจำเริญ แหวนเพชร	ผู้อำนวยการกลุ่มงานส่งเสริมการบริหารจัดการชุมชน
นางพิมานมาศ จิตราจุจิภาญจน์	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นางบุปผา เกิดรักษ	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นางสาวสุวิมล คณนา	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นางสาวชาลิสา กาบัญญา	นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ
นางสาววรรณพร บุญมี	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
นางสาวฐานัญญ์ พิรดิษฐ์กุล	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ
นางสาวพรสุดา ณ สงขลา	นักวิชาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ

ปีที่พิมพ์ มิถุนายน ๒๕๕๖

ขนาดหนังสือ A๕ ๔๓/ หน้า จำนวน ๘,๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย

สำนักเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

ชั้นที่ ๕ อาคาร B ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่

กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

โทร. ๐-๒๑๔๑-๖๑๐๕, ๐-๒๑๔๑ ๖๑๕๓-๖๓ โทรสาร. ๐-๒๑๔๓-๘๙๑๙

เว็บไซต์ www.cdd.go.th